

Membres décédés — Afgestorven leden

- A. DOUTREPONT, membre effectif le 10 juillet 1926 ;
décédé le 22 mars 1929.
- Chan. CH. ROLAND, membre effectif le 10 juillet 1926 ;
décédé le 2 février 1930.
- K. DE FLOU, werkend lid op 7 April 1926 ; overleden op
27 Juni 1931.
- J. RENARD, membre correspondant le 1er décembre 1931 ;
décédé le 5 mars 1933.
- I. TEIRLINCK, werkend lid op 22 Januari 1930 ; over-
leden op 27 Juni 1934.
- F. DANHAIVE, membre correspondant le 9 mai 1927 ;
décédé le 19 mars 1935.
- E. H. DASSONVILLE, correspondeerend lid op 24 October
1927 ; overleden op 18 Januari 1936.
- E. ULRIX, correspondeerend lid op 24 October 1927 ;
overleden op 14 Mei 1936.
- J. VERCOULLIE, werkend lid op 7 April 1926 ; overleden
op 4 Februari 1937.

JOZEF VERCOULLIE

Jozef VERCOULLIE

(1857-1937)

De uiterlijke feiten van het weinig bewogen leven van Prof. Vercoullie zijn voldoende bekend door de reeds uitgegeven levensschetsen (1) en vooral na de zoo levendige als liefdevolle herdenking van „Papa Vercoullie” door Dr. Pee is daaraan weinig toe te voegen. Hier zal vooral getracht worden, eenige conclusiën uit deze vele gegevens te trekken en den grooten overledene door een gepast oordeel recht te laten wedervaren.

Van de verschillende leermeesters die in Oostende (lager en middelbaar onderwijs) en in Luik (Normaalschool voor de Humaniora) aan zijn opleiding deel hadden, doet Vercoullie één naam uitkomen : dien van A. Alleman „den prachtigsten schoolman dien ik ooit heb ontmoet”. — „Al wat ik weet ben ik aan hem verschuldigd” (W. PEE, t. a. p.). Het zal wel geen toeval zijn dat ook mijn vader, een 15-tal jaren vroeger, den invloed onderging van een „instituteur éminent” (*Liber Memorialis* van Gent, II, blz. 196), wiens aandenken hem zijn leven lang bijbleef. Dat oudere geslacht van onderwijzers mogen we wel met vereering herdenken. Hun kennis was beperkt, maar ook werd van hen niet geëischt, als thans, dat ze *de omni re*

(1) Zie Universit  de Gand, *Liber Memorialis*, 1915, I, blz. 233-235; *Album Vercoullie*, 1927, I, blz. 7-29; W. PEE, *Prof. J. Vercoullie* (Gedenkboek uitgegeven ter gelegenheid van het 50jarig bestaan van het Genootschap De Heremanszonen); BLANCQUAERT, *Revue belge de philologie et d'histoire*, XVI (1937), blz. 556-560.

scibili handelen zouden. Het gevolg was dat ze uitstekend kenden wat ze te onderwijzen hadden en dat leerlustige knapen als de jonge Jef Vercoullie de school verlieten met een dorst naar kennis, die in een tachtigjarig leven nauwelijks voldoening zou vinden.

Minder duidelijk is het uitgangspunt van Vercoullie's wetenschappelijke roeping. Noch Burggraff, de zeer verdienstelijke orientalist die toen de *Grammaire générale* doceerde, noch zijn opvolger L. Roersch, de welbekende hellenist, waren er voor berekend de jongere geslachten in de nieuwere paden der „Junggrammatiker” in te wijden. Na afloop van zijn Normaalschool heeft Vercoullie te Luik de lessen in het Sanskrit van Ch. Michel gevolgd. Deze, nauwelijks een paar jaren ouder dan zijn leerling, had het voordeel genoten aan verschillende vreemde universiteiten, in Duitsland en in Franrijk, zijn opleiding te mogen voltooien. Hij kon dus op Vercoullie een zekeren invloed uitoefenen, waarvan echter, zooveel mij bekend, geen sporen te vinden zijn. Wij zullen daaruit opmaken dat Vercoullie zijn eigen meester geweest is. Wie op de banken zat in de jaren dat in Duitsland de „Junggrammatiker” de aanhangers van Curtius verketterden, dat Verner de wet ontdekte, die zijn naam eeuwig met een hoofdstuk uit de geschiedenis der Germaansche talen zou verbinden, dat F. de Saussure zijn *Mémoire* in het licht zond, die moest ziende blind en hoorende doof zijn om niet te vernemen dat in de wetenschappelijke taalkunde een ommekeer gebeurde, wel te vergelijken met de „ontdekking” van het Sanskrit een eeuw vroeger. Het is dus niet te verwonderen dat Vercoullie iets vernomen had van het leven in de taalkundige brouwerij; wel echter dat hij, zonder meester, zich den geest en de methode van de nieuwste linguïstiek eigen had gemaakt. Zijn *Inleiding tot de taalkunde*, eerst in 1890 uitgegeven, de eerste druk van zijn *Etymologisch Woorden-*

boek van 1890 eveneens, zijn van een echten taalkundige, iets dat in die jaren in de Nederlandsche philologie zooniet een nieuwigheid, dan toch een hooge uitzondering was, zoowel in het Noorden als in het Zuiden. Weliswaar had hij in Heremans, zijn onmiddellijken voorganger in het onderwijs der Germaansche philologie aan de Gentsche hoogeschool, een voorbeeld gehad, daar Heremans het Gotisch en andere oud-Germaansche talen doceerde, maar van een directen invloed van dezen is geen spoor te bekenen in de carrière van Vercoullie. Ongetwijfeld is de arbeid van Heremans voor zijn opvolger niet verloren geweest, daar hij de baan voor hem vereffend had. Een rechtstreeksch contact tusschen deze twee is me echter niet gebleken.

Evenmin zekerheid bezitten wij aangaande een ander punt, waar a priori Heremans' invloed niet uitgesloten is, maar weer uiterst lastig te bewijzen. Dat de Oostendenaar Vercoullie, evenals de meeste groote West-Vlamingen van zijn tijd en van vroeger, een overtuigde particularist zou geweest zijn, hadde in de jaren '80 en '90 niemand hoeven te verwonderen. Vercoullie daarentegen is van eerst af aan geweest wat men toen een „Neerlandist” noemde. De norm van het Nederlandsch zocht hij niet in een min of meer geïdealiseerden vorm van het moederdialect, maar in het Algemeen Beschaafd van het Noorden. Vandaar bij hem een zekere vijandschap tegenover de voorstanders van het dialect, die echter met de jaren verdoezelde, naar gelang zijn eigen standpunt het meer en meer won van de particularisten. Dit wil geenszins zeggen dat hij voor de levende taal van Z.-Nederland onverschillig zou geweest zijn. Reeds in 1882 had hij een *Spraakleer van het West-Vlaamsch dialect* geschreven en talloze artikels van zijn *Etymologisch Woordenboek* alsook zeer veel afzonderlijke studies over dialectwoorden en wendingen gaven blijk van zijn belangstelling in de volkstaal.

Het is immers een trek van den geleerde Vercoullie, een trek die trouwens ten onzent alles behalve een uitzondering uitmaakt, dat hij nooit het contact met het volk verloor. Anderen, vooral in andere landen, zullen in hun werk, laboratorium, seminarie, of bibliotheek geheel opgaan. Misschien zijn ze als Jef Vercoullie eens volksjongens geweest; misschien hadden ze in hun jeugherinneringen een rijken oogst van dialectkennis en folklore kunnen vinden; neen, het gilde der geleerden heeft hen heelemaal in beslag genomen, ze zijn geen menschen meer, alleen boekwurmen. Niet zoo met Vercoullie, hij leefde met de menschen mee, hij wist dat juist de spraak der „kleine luyden” soms de kostelijkste stof kan opleveren voor de wetenschap die de taal, d. i. het levende woord van levende menschen, tot voorwerp heeft. Vercoullie nam de moeite om in Luik Waalsch te leeren, in Gent Gentsch en vergat allerminst zijn West-Vlaamsch als bij gelegenheid naar Oostende terugkeerde of naar Nieuwpoort voor de vacantie ging. Het gebeurde wel soms dat hij „op staminee” met een paar vrienden een pintje ging „pakken” en zelfs heeft hij eens — horresco referens — Hollandsche collega's naar de herberg „In de Galge” meegetroond. Dezen vonden het eerst wel een beetje „beroerd” en stonden beduusd voor de Jan-Steensche atmosfeer van de Gentsche kroeg maar later wisten ze er van met genoeg als van een kostelijke herinnering nog te praten. Vercoullie was niet alleen geleerde, hij was ook mensch. Dat de mensch zich soms als guit ontpopte, bewijst alleen dat, niettegenstaande zijn Luiksche en Gentsche jaren, de man toch in den grond West-Vlaming was gebleven.

Het is waarschijnlijk nog te vroeg om Vercoullie als geleerde te beoordeelen. Dat hij er geen aanspraak op maakte tot de allergrootsten gerekend te worden, zal niemand, die hem gekend heeft, verbazen. Hij was de

bescheidenheid zelf en niet in woorden alleen. Aan een anderen kant heeft hij ook bijzonder moeilijke taken aangedurfd, wat bewijst dat in hem het heilige vuur brandde en dat hij niet uit onmacht, maar uit vrije keus een bepaalde richting tot de zijne gemaakt had. Zijn grootheid echter ligt niet op het gebied van het onderzoek, wel op het terrein van het onderwijs. En met dit woord bedoel ik niet alleen zijn leeraarschap, maar wel en vooral de leering die van zijn werken en van zijn voorbeeld is uitgegaan. Vercoullie was de man van de strenge taalkundige methode. Dit is een contrast met vele van zijn tijdgenooten, ook in West-Vlaanderen, waar een Claerhout, een de Flou, zelfs een Dassonville ongemeen veel gepraeesteerd hebben en toch voornamelijk geleerde dilettanten, niet geleerden zonder meer zijn geweest. Vercoullie was een geleerde *tout court*. Hij ging niet zoo ver als Wilhelm Schulze, die beweerde dat een mensch wel minzaam mag zijn, maar dat diezelfde mensch als geleerde „blutigierig” moest blijken! Onze landgenoot dorstte naar niemands bloed, ook niet in figuurlijken zin; maar in zijn colleges evenals in zijn geschriften eischte hij van zichzelf en van zijn leerlingen toepassing van de strenge, onverbiddelijke methode van de jongere taalwetenschap, niet de losse en vage *Grammaire générale*, die Burggraff nog gedoceerd had. Toen ik in 1898 zijn cursus in de vergelijkende grammatica der Germaansche talen volgde, waren de tekstboeken die wij moesten doorwerken, Streitberg's *Urgermanische Grammatik*, toen pas verschenen, en de nauwelijks oudere *Urgermanische Lautlehre* van Noreen. Dit laatste boek lazen wij in de Deutsche vertaling, terwijl Vercoullie, voor wien geen vreemde talen bestonden, de oorspronkelijke Zweedsche editie gebruikte. Ik geloof niet dat iemand het hem toen aan een Deutsche of andere universiteit zou verbeterd hebben. Uit deze colleges is in de vier Belgische

Universiteiten het onderwijs in de Germaansche taalkunde ontstaan, te Leuven met Scharpé, te Brussel met Duflou en zelfs te Luik. Heeft het in ons land eenige waarde, dan is dit grootendeels, om niet te zeggen uitsluitend aan Vercoullie te danken. Wat hier van de vergelijkende spraakkunst gezegd wordt, geldt in dezelfde maat van het Gotisch en van de andere oud-Germaansche talen — uitgenomen het Noorsch, op hetwelk Vercoullie's collega en vriend Bley zich speciaal toegelegd had. Wat wij van dat alles weten hebben we, middellijk of onmiddellijk, van Vercoullie geleerd.

Zooals boven opgemerkt was Vercoullie een „Neerlandist”, d. w. z. een tegenstander van elk particularisme. Ook in dezen is zijn invloed groot geweest, vooral dank zij zijn *Nederlandsche Spraakkunst*. Het is hier niet de plaats om ons af te vragen of dat grondig wetenschappelijk onderlegd handboek wel in alle opzichten geschikt was voor leerlingen uit het middelbaar onderwijs. Wij kunnen volstaan met de bevinding dat het voor de leeraars zeer nuttig geweest is, dat velen daaruit eerst geleerd hebben wat ze verder aan hun leerlingen mee te deelen hadden. Als het taalkundig particularisme op schoolgebied thans als overwonnen kan gelden, dan is dat zeker grootendeels het werk van Vercoullie en verder van de leerlingen die hij gevormd heeft. Weer wil ik hier niet nagaan of de Gentsche meester op dit gebied niet hier of daar eens een beetje te ver is gegaan, of hij niet in een enkel geval veroordeeld heeft wat ik, of een ander, liever zou verdedigd of geduld hebben. De hoofdzaak is dat hij ingezien heeft dat de norm van het Nederlandsch niet afhankelijk kon gemaakt worden van de gril van den eenling, maar op de basis van een niet te loochenen feit moest rusten, nl. dat onze taal in Noord-Nederland bestaat als levende taal van geheel de bevolking en bijgevolg niet, zooals velen hier meenden,

nog behoefde opnieuw gesmeed te worden om ze aan de moderne toestanden aan te passen.

De geschiedenis van het Nederlandsch heeft Vercoullie in zijn *Schets eener historische Grammatica* en in *De Taal der Vlamingen* behandeld. Beide werkjes, vooral het tweede zijn eer vulgarisatie dan wetenschappelijk onderzoek. Dit wil echter niet zeggen dat ze niet oorspronkelijk zouden zijn, wel integendeel. Vercoullie is hier, gelijk elders baanbreker, zooals blijkt b. v. als men zijn werk met dat van J. Te Winkel vergelijkt en dit laatste met de *Historiese Grammatika* van Schönfeld : de groote vooruitgang, dien men in Schönfeld bespeurt, zou niet mogelijk geweest zijn als Vercoullie er niet geweest was. Waar de oudere Nederlandsche school nog erkende dat er „Nederduitsch-sprekenden” in België waren en vaststelde dat die inboorlingen het (Noord)nederlandsch als schrijftaal gebruiken — zoo ongeveer staat het bij J. Te Winkel, — weet iedereen thans, ook boven den Moerdijk, dat de Vlaamsche en Brabantsche expansie het Nederlandsch in zijn historischen vorm gegoten hebben, dat Zuid-Nederland ook wel en misschien niet het kleinste aandeel had in het scheppen van het Dietsch.

Hieruit blijkt hoe overal waar hij gewerkt heeft Vercoullie een spoor heeft achtergelaten. Noch de kennis der vergelijkende grammatica en die der oudere Germaansche talen, noch de historische spraakkunst van het Nederlandsch, noch de leer aangaande het moderne Nederlandsch zouden op het huidige peil staan, als hij het zijne daaraan niet hadde bijgedragen. Wat nu zijn etymologische kennis aangaat, die was verbazend en zijn *Etymologisch Woordenboek* is en blijft, naast dat van Van Wijk, een monument dat den naam Vercoullie voor de toekomst zal bewaren. Hij was zooals boven reeds gezegd allerm minst kamergeleerde ; de woorden die hij verklaarde waren bij hem

